

ادیان و کیش های ایران زمین

از باستان تا اسلام

عزیز الله محمدی شیرکلانی

www.ketab.ir

انتشارات شلین

_____ ادیان و کیش‌های ایران زمین از باستان تا اسلام _____

_____ عزیزالله محمدی شیرکلانی _____

_____ انتشارات شلفین _____

_____ لیتوگرافی، چاپ و صحافی: نیما بابلسر _____

_____ چاپ نخست: ۱۳۹۰ - ۱۰۰۰ نسخه _____

_____ طراح جلد: نیلوفر آذرسا _____

_____ صفحه‌آرا: سمانه‌السادات خاتمی _____

_____ سرشناسه: محمدی، عزیزالله - ۱۳۴۸ _____

_____ عنوان و نام پدیدآور: ادیان و کیش‌های ایران زمین از باستان تا اسلام/عزیزالله محمدی
شیرکلانی.

_____ مشخصات نشر: ساری: شلفین، ۱۳۹۰ _____

_____ مشخصات ظاهری: ۱۶۵ ص _____

_____ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۰-۱۰۹-۳ _____

_____ وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا _____

_____ موضوع: اسلام -- تاریخ . ادیان -- تاریخ . ایران -- دین --

_____ تاریخ _____

_____ ردپندی کنگره: ۱۳۸۹ ف الف ۲۷/م ۲۷۰/BL _____

_____ ردپندی دیوبی: ۲۰۰/۹۵۵ _____

_____ شماره کتابشناسی ملی: ۲۱۳۲۱۷۶ _____

_____ مازندران - ساری تلفکس: ۰۱۵۱-۲۲۷۶۹۰۰ _____

_____ Email: shelfin_sari@yahoo.com _____

_____ www.shelfiin.com _____

مقدمه

قدمت ادیان در زمین به قدمت حضور انسان در روی کره‌ی خاکی است، که به امر ذات اقدس اله مقرر گردید. با ورود کنکاشگرانه در نوع زندگی و عقاید آن‌ها به این واقعیت می‌رسیم که ابتدایی‌ترین انسان‌ها به نوعی دارای اعتقادات دینی بودند و به نیروهای رازآلودی که نگاه‌دارنده‌ی آسمان و زمین و هر آنچه که در زندگی اوست اعتقادی داشتند. انسان‌های اولیه از زمانی که خودشان را شناختند، معتقد گردیدند که می‌توانند کمک‌هایی را از نیروی ماوراء خود دریافت نمایند و از آن کمک و استمداد می‌طلبیدند، بنابراین آن نیروی خارق العاده را مورد پرستش قرار می‌دادند، پس انسان‌ها عموماً به نیروهای فراطبیعی باور داشته و بسیاری از عادت‌های فرهنگی آنان از اینگونه گرایش‌های ماوراءالطبیعه سرچشمه می‌گرفته است.

بنابراین، با نگرشی دقیق در زندگی انسان‌های اولیه می‌توان دریافت که در تمامی ادوار، انسان‌ها دارای حیات مذهبی بودند و ایرانیان نیز نه تنها در این زمینه از دیگران جدا نبودند، بلکه در بیشتر موارد پیشتاز بودند به نحوی که از یافته‌های باستان‌شناسان بر می‌آید که سرزمین ایران خاستگاه بسیاری از علوم قدیم و جدید بوده است از جمله به عنوان نمونه می‌توان به علوم کیمیا و سیمیا که بخشی از علوم جفر یا ژفر می‌باشد اشاره نمود که این علم بر پایه علم الاعداد بنیان شده بود. علمای این علم سعی داشتند آن را از جاهلان و نامحرمان دور دارند تا به دست جاهلان نیفتد و تبدیل به خرافات نگردد و علم الاعداد یا علم شمارگری نیز از علومی بود که در عهد باستان در ایران زمین مورد توجه قرار گرفت و هدف آن‌ها این بود که از این طریق به راز آفرینش نایل آیند، به عبارت دیگر دنبال «عرفان هستی» بودند.

ایرانیان، خط هیروگلیف را بر اساس علم الاعداد بنیان نهادند به نحوی که هر یک از خطوط هیروگلیف بر پایه‌ی متون باستانی ایرانی، نشانه یکی از فرشتگان خداوندگار بود که بیان‌کننده‌ی اندیشه‌ی دینی آن‌ها بود و هر یک از اندیشه‌های خودشان را به صورت عددی بیان می‌کردند که نشان‌دهنده‌ی اعتقاد و معنایی خاص بود و یا ناظر بر امور و حوادثی بودند که در زندگی انسان‌ها رخ می‌داد.

ایرانیان از نخستین مردمانی بودند که به خدای هستی‌بخش و دانای بزرگ اعتقاد داشتند به طوری که اهورامزدا را، بشه زه یعنی خدای آسیب‌زدا، بشه زیوتمه یعنی خدای درمان‌بخش و پشوتنا یعنی خدای نگه‌دارنده‌ی تن می‌خواندند، و در مواقع بیماری به وسیله‌ی ایمانی که داشتند از وی طلب درمان می‌نمودند. البته ذکر اعتقادات و علوم مختلفه‌ای که ایرانیان در عهد باستان با آن‌ها آشنا بودند در این مقدمه و خلاصه نمی‌گنجد. ذکر نمونه‌های فوق به اختصار و نمونه‌های دیگر به عنوان علم آبرویدا یعنی علم و دانش زندگی که در هفت هزار سال پیش ایرانیان از علم پزشکی عرفانی بهره‌مند بودند.

این مطالب گفته شده و هر آنچه که ناگفته است، علت اعتراف بسیاری از اندیشمندان منصف گردید تا جایی که یکی از اندیشمندان آمریکایی گفته: ایران در زمان کهن، برای جهان قانون وضع نمود و مذهب پدید آورد، این مذهبی است که در اوستای زرتشت بیان شده است که ان شاء الله در معرفی دین زرتشت بیشتر با این دین کهن ایرانی آشنا می‌شویم.

بنابراین می‌توان گفت علم تاریخ ادیان بیان‌کننده‌ی تحولات و تأملات نفسانی و روحانی بشر است و آنچه مهم است این که بیان حالات نفسانی و روحانی چیزی نیست که در این مختصر بگنجد یا حق مطلب را آن‌گونه که شایسته است، بیان نمود.

گر بریزی بحر را در کوزه‌ای چند گنجد؟ قسمت یک روزه‌ای

در این سیر تحولات از انسان‌های اولیه که هر کدام مظهري از مظاهر و صفات خدای یگانه را مورد توجه قرار داده، هرچه تاریخ پیش می‌رفت از تعدد خدایان کاسته می‌شد تا جایی که ادیان توحیدی ظهور نمود و سرانجام با بعثت پیامبر خاتم محمد مصطفی (صلی الله علیه و آله) ایناء بشر را از تعدد خدایان نجات بخشیده و با معرفی اسلام، منبع نور خدای یگانه را در ضمیر انسان‌ها روشن نموده است و در این راستا لازم است بنا به فرموده خود آن حضرت: «العلم علمان، علم الابدان و علم الاديان» پس انسان باید در وادی معرفت ادیان که یکی از ضرورت‌های اولیه و مهم زندگی انسان‌هاست، قدم بگذارد تا حقانیت دین اسلام را در میان ادیان دیگر دریابد و خودش به فلاح و رستگاری حقیقی نائل بشود. یا بنا به فرموده امام باقر (ع): الْكَمَالُ كُلُّ الْكَمَالِ التَّفَقُّهُ فِي الدِّينِ وَ الصَّبْرُ عَلَى النَّائِبَةِ وَ تَقْدِيرُ الْمَعِيشَةِ.

شهریور ماه ۱۳۸۹

عزیزاله محمدی شیرکلایی

فهرست مطالب

مقدمه	۱۳
-------------	----

فصل اول: کلیات

واژه‌ی دین	۱۹
تعریف واژه‌ی دین	۲۰
تعریف واژه‌ی دین از دیدگاه اسلام	۲۰
تعریف واژه‌ی دین از دیدگاه جامعه‌شناسان	۲۱
تقسیم‌بندی ادیان	۲۲
تقسیم‌بندی ادیان از دیدگاه اسلام	۲۳
تقسیم‌بندی ادیان از دیدگاه جامعه‌شناسان	۲۴

فصل دوم: فلات ایران

مردم قبل از تاریخ	۳۰
مردم تاریخی	۳۲
آغاز تاریخ بشری	۳۳
آریاهای ایرانی	۳۴

فصل سوم: بین‌النهرین

دین سومر	۴۳
ابعاد اعتقادی دین سومر	۴۴
ابعاد آیینی و شعایی	۶۳

۶۵ اخلاقیات

۶۶ دین بابل

۶۶ خدایان بابل

۶۹ خلقت جهان و انسان

۶۹ حکمت بابلی

۷۳ اعمال عبادی

۷۴ زندگی بعد از مرگ

۷۴ دین آشور

فصل چهارم: کیش زرتشتی

۷۹ آرینها یا آریاها کیستند؟

۸۲ دین ایرانیان قبل از ظهور زرتشت

۸۶ تاریخ و محل تولد زرتشت

۸۸ زندگانی زرتشت

۹۷ تعالیم زرتشت

۱۰۱ عمر دنیا در تعالیم زرتشتی

۱۰۵ نظریات کلی پیرامون فلسفه زرتشت

۱۰۷ اوستا و تقسیمات آن

۱۰۹ آتشکده‌های زرتشتی

۱۱۱ فلسفه‌ی آتش در آیین زرتشتی

۱۱۳ پارسیان

۱۱۵ زرتشتیان امروز ایران

۱۱۶ اعتقادات زرتشتیان امروز

۱۱۸	 جشن‌های زرتشتیان
۱۱۹	 خلقت دنیا از نظر زرتشت
۱۲۱	 زرتشتیان اهل کتابند
۱۲۲	 اندرزهای زرتشت

فصل پنجم: مانویه

۱۲۵	 زندگی مانوی
۱۲۸	 فلسفه‌ی مانوی
۱۳۱	 جهان‌شناسی مانوی
۱۳۶	 جامعه‌ی مانوی
۱۳۸	 آثار مانوی

فصل ششم: مزدک

۱۴۵	 زندگانی مزدک
۱۴۸	 فلسفه‌ی مزدک
۱۵۰	 جهان‌شناسی مزدک
۱۵۲	 کتاب‌های مزدک
۱۵۳	 فرقه‌های مزدکی

فصل هفتم: چگونگی ورود اسلام به ایران

۱۵۷	 چگونگی ورود اسلام به ایران
۱۶۳	 منابع و مآخذ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

- فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفاً فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ.
- مُبِينٌ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ.
- مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعاً كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ.

ترجمه:

- روی خود را متوجه آئین خالص پروردگار کن، این فطرتی است که خداوند انسان‌ها را بر آن آفریده؛ دگرگونی در آفرینش خدا نیست، این است دین و آئین محکم و استوار؛ ولی اکثر مردم نمی‌دانند.
- این باید در حالی باشد که شما بازگشت به سوی او کنید و از او بپرهیزید، و نماز را بر پا دارید و از مشرکان نباشید.
- از کسانی که دین خود را پراکنده ساختند و به دسته‌ها و گروه‌ها تقسیم شدند، و (عجب اینکه) هر گروهی به آنچه نزد آنهاست (دلبسته و) خوشحالند.

سوره روم: آیه ۳۰-۳۲